

Pred 1, 1-18 – zin in het leven 1
Votum/groet; Ps 144: 1, 2; gebed; WK 283; lezen Pred 1, 1-18 / Rom 8, 18-26; LB 221; preek; LB 848; gebed; HH 555; wet in trage vragen; collecte; GK 8a; zegen
Bergschenhoek 10.9.2023

Dia *Is dit alles wat er is?* Regel uit een liedje van de groep Doe Maar, een band in de jaren '80 waar ik niet naar mocht luisteren. Maar hun liedjes klinken goed en hebben sterke teksten. Ook dit liedje. Alles voor elkaar in mijn leven, maar toch: is dit alles wat er is?

Andere groep: Queen. Wereldberoemd. Freddy Mercury en co. *Does anybody know what we are living for?* The show must go on, zo heet dat lied, we denderen door, maar waar leven we eigenlijk voor?

Het zijn vragen die mensen zich blijkbaar stellen. Wat is de zin van mijn leven? Waar leef ik voor? Mensen willen het graag weten.

Het is precies de vraag waar Prediker zich mee bezig houdt. *'Welk voordeel heeft de mens van alles wat hij zich heeft verworven, al zijn moeizaam gezwoeg onder de zon?'* Ook hij: zoekend naar zin, naar betekenis. Wij gaan hem volgen op zijn zoektocht. Heeft het leven zin?

Trage vragen stellen **dia**

Prediker is niet erg populair. Hij staat bij veel mensen bekend als een zwartkijker en een pessimist met z'n *'Lucht en leegte, alles is leegte'*. Een vijftiger in een midlifecrisis. Een nihilist – dat zijn filosofen die het bestaan van zin en betekenis in het leven ontkennen.

Wie is hij eigenlijk, deze Prediker? Hij stelt zich voor als een koning in Jeruzalem. Salomo ligt voor de hand. De koning met wijsheid. Salomo is op leeftijd gekomen en maakt nu de balans van zijn leven op.

Maar het boek Prediker komt uit veel later tijd. Daar zijn verschillende argumenten voor te geven. Wat ik nu niet wil doen. Maar zo'n beetje alle Bijbelwetenschappers

van vandaag zijn het erover eens: het boek Prediker is zo'n 500 jaar na Salomo geschreven. Prediker doet iets wat in die tijd vaker gebeurde: je gebruikte de naam van een bekend persoon om je woorden meer gewicht te geven. Prediker verschuilt zich als het ware achter Salomo. Hij is Salomo niet, en ook geen koning. En zijn naam Prediker – dat is natuurlijk een pseudoniem, een schuilnaam, geen echte naam. *Qohelet* heet hij in het Hebreeuws. Iemand die mensen samenbrengt om hen te onderwijzen – zo iets betekent dat. Vandaar: Prediker.

Pessimist, doemdenker? Dat zou ik zo niet zeggen. Ik zou Prediker eerder een realist noemen. Iemand die de werkelijkheid wil zien zoals die is. Ik denk bij Prediker aan een soort onderzoeksjournalist. Iemand die zich vastbijt in een verhaal en de onderste steen boven wil halen. En ook echt tot het gaatje gaat om de waarheid boven tafel te krijgen.

Zo ook Prediker. Hij bijt zich vast in zijn zoektocht naar zin en betekenis, als een echte onderzoeksjournalist. *'Ik wilde alles wat onder de hemel gebeurt doorgronden'*. De onderste steen moet boven.

De vragen die hij stelt passen goed bij de tijd van vandaag. Veel mensen zoeken vandaag naar een zinvol leven, een leven met betekenis. Waar vind je dat? Er worden boeken over geschreven en cursussen over gehouden. Prediker is super actueel.

Prediker stelt trage vragen. Zo kun je dat noemen. Trage vragen. Vragen om op te kauwen, om over na te denken, vragen om bij te vertragen. Wat maakt mijn leven zinvol? Hoe geef ik betekenis aan mijn leven?

Dat zijn geen vragen die je jezelf stelt als je met een klant in gesprek bent, voor de klas staat, de luiers aan het verschonen bent of een deadline moet halen. Misschien vind je het nutteloze vragen. Je ontwijkt ze liever of leeft er overheen. Prediker is dan de man in de Bijbel die zegt: Stop nu eens even, neem even de tijd, denk es na, denk es mee. Heeft het leven zin? Wat geeft jouw leven betekenis? Welke kant denk jij dan op?

Ballonnen doorprikken **dia**

Prediker is een wijsheidsleraar. Wijsheid van het Oude Testament is geen boekenwijsheid maar praktische wijsheid. Wijsheid die je aan het denken wil zetten, je bevraagt op jouw keuzes, uitdagend en prikkelend.

Zo ook Prediker. Prikkelen. Ballonnen doorprikken. Mensen houden er luchtballonnen op na houden over zichzelf of het leven dat ze leiden. Prediker doorziet het en prikt ze door. Lucht en leegte is het. *Ijdelheid der ijdelheden* – zo werd het vroeger vertaald. Toppunt van leegte, zo kun je dat lezen. Alles is waardeloos en zinloos – dat lijkt de boodschap van Prediker te zijn.

Ja, dat is vaak gedacht. Maar dan ga je wat te snel. Leegte, lucht – *hebel* staat daar in het Hebreeuws. Je hoort er de naam Abel in. Vluchtig, nietig betekent dat. Prediker zegt niet 'alles is zinloos'. Hij zegt: Alles is vluchtig, fragiel, niet duurzaam – een ademtucht. Kijk maar, zegt hij in die eerste elf verzen. Alles herhaalt zich. De zon komt op en gaat onder. De ene generatie volgt op de andere. Rivieren stromen naar zee en keren weer terug. *Wat er was zal er altijd zijn, wat er is gedaan zal altijd weer worden gedaan, er is niets nieuws onder de zon.* Niets nieuws onder de zon – we zeggen het nog steeds.

Rotgedachte, vind je niet? *Wat er was zal er altijd zijn, wat er is gedaan zal altijd weer worden gedaan...* Ja, misschien. Tegelijk: wel de waarheid. Je kunt wel heel stoer doen over dat het zo bijzonder en nieuw is wat jij doet – maar dat is dus niet zo. Zo uniek is dat niet. Blaas maar niet te hoog van de toren. Trek maar niet zo'n grote broek aan.

Dat valt ons lastig. Wij mensen zitten er vandaag anders in. Wat wij doen is nieuw, brengt ons verder. Hoe verder we komen in de tijd, hoe beter het wordt... Vooruitgangsgeloof kun je dat noemen. De wereld wordt alleen maar beter en mooier. Kijk maar, onze welvaart, onze gezondheidszorg. Prediker prikt de ballon door. Meer is niet beter. Groei is een fabel. We worden misschien wel rijker, maar zeker niet gelukkiger. We maken meer mensen gezond, maar schieten er nog veel meer dood. Dat vooruitgangsgeloof, denken in groei? Lucht en leegte, een ademtucht, luchtfietserij...

Prediker is wars van schone schijn. Hij durft heilige huisjes omver te trappen. En hij begint met het heilige huisje van de vooruitgang en van mensen die denken dat zij wel even de wereld kunnen verbeteren. Gebakken lucht.

Prediker ontuchttert. Ik moet denken aan de Prediker van het Nieuwe Testament. Jezus. Jezus is Predikers tegenhanger. Ook Jezus, wars van de schone schijn, heilige huisjes omver blazen, ballonnen doorprikken, een dwarse denker, die tussen je oren wil gaan zitten. Ook zijn vraag: wat geeft jouw leven echte betekenis?

Eerlijk zijn **dia**

Ik zei het al. Prediker als een soort onderzoeksjournalist. De onderste steen boven. Als er misstanden naar boven komen – niet verdoezelen, maar aan de kaak stellen. Eerlijk zijn.

Heeft het leven zin? Eerlijk gezegd niet, zegt Prediker. Er valt geen touw aan vast te knopen. Sterker nog, er klopt gewoon niks van. Het leven is oneerlijk. Er vallen harde woorden over de werkelijkheid: Zinloos, vermoeiend, een kwelling. Het leven zit schots en scheef in elkaar. Er ontbreekt van alles en nog wat aan. Het is een zootje. Je ziet het als je het dóór hebt, zei de grote voetbalfilosoof Johan Cruijff.

En dan kun je wel proberen er logica en samenhang in te vinden, maar die is er gewoon niet. De werkelijkheid is te weerbarstig, te rommelig en chaotisch. Prediker heeft elke vorm van wijsheid onderzocht – vers 13. Hij heeft veel wijsheid en kennis opgedaan – vers 16. Hij heeft zich met hart en ziel ingespannen om te ontdekken wat wijs is en wat dwaas is – vers 17. Maar hoe meer hij wist, hoe krommer het werd. Wie kennis vermeerdert, vermeerdert smart – vers 18. Wat krom is, blijft krom, en wat ontbreekt kan niet worden meegeteld – vers 15. Jouw plannen en idealen, jouw optimisme veranderen daar niks aan.

Deprimerend zou je zeggen. Ja, misschien. Maar vooral eerlijk. De waarheid doet soms pijn. Prediker is onthutsend eerlijk. Dat leven van ons: niets meer dan lucht en najagen van wind. Je krijgt er geen grip op. Want wind kun je niet vangen.

Het doet me denken aan de Psalmen. Ook al zo eerlijk. Er wordt gezegd waar het op staat. God, u verlaat mij. God, u brengt mij in het nauw. Ook Prediker giet er geen vrome saus overheen. Waar wij toch wel makkelijk naar kunnen grijpen. God heeft er vast een bedoeling mee... Hij geeft kracht naar kruis... Hij geeft niet meer dan je dragen kan...

Kappen, zegt Prediker. Praat niet goed wat niet goed valt te praten. Wat krom is, blijft krom. Wat kapot is, blijft kapot. Weldadige eerlijkheid, vind ik het. Heeft het leven zin? Ik zie die zin niet meteen. Paulus draait er ook niet omheen. Zie het onder ogen. *Deze schepping is overgeleverd aan de zinloosheid.* Slaaf van de vergankelijkheid, van lucht en leegte. Daar moet je niet iets mooiers van willen maken. Het leven is vaak zinloos. Niet leuk om te horen, maar wel eerlijk.

Mee zuchten **dia**

Een onderzoeksjournalist maakt zich niet altijd populair. Hij brengt een waarheid boven tafel die mensen liever niet willen horen. Ook Prediker is altijd een verdachte figuur geweest. Eigenlijk zou hij niet een plek in de Bijbel mogen hebben, werd er gezegd. Hij brengt geen evangelie. Naar hem moet je niet luisteren.

Soms wordt het creatiever gemaakt. Prediker is het Oude Testament dat roept om het Nieuwe Testament. Prediker beschrijft het leven onder de zon. Maar gelukkig is er redding van boven de zon. Jezus komt. Hij maakt alles goed.

Probleem opgelost. Wat een gemiste kans, denk ik dan. Prediker is namelijk meer dan een onderzoeksjournalist. Die verdiept zich in de feiten, maar maakt er zelf geen deel van uit. Prediker is juist een ervaringsdeskundige. Hij heeft zelf geleden aan de zinloosheid en de vluchtigheid. En het is hem niet in de kouwe kleren gaan zitten. Prediker is een bondgenoot van iedereen die herkent wat hij zegt: dat het leven zo vaak geen zin heeft, dat het een rommeltje en een chaos is. Prediker zucht mee in dat oneerlijke, onlogische bestaan van ons mensen.

Hij heeft iets van de Heilige Geest, vind ik. Zoals Paulus over de Heilige Geest schrijft. *De Geest komt onze zwakheid te hulp, Hij pleit voor ons met woordloze zuchten.* De Geest zucht met je mee. Hij is Degene die naast je op de bank komt te zitten. In je

verdriet, je pijn. En dan niet met mooie antwoorden komt, nee, Hij zucht met je mee. Ik weet wat het is. Ik begrijp het ook niet. En zo komt Hij naast je staan. Past precies bij Prediker.

Prediker is de stem die de diepte heeft geproefd. Er doorheen is gegaan. Dat doet me alweer denken aan Jezus. Ook Jezus proefde de diepte, Hij ging er dwars doorheen. Hij weet precies hoe het voelt: door God en mensen verlaten zijn, lijden aan de oneerlijkheid en zinloosheid. En zo komt Hij dichtbij ons. Ik zou Prediker niet willen missen in de Bijbel.

Het leven is soms een put waar je in wegzakt. Als je de diepte ontwijkt, dan win je een makkelijk leven. Alles wat moeilijk, krom, oneerlijk is, hou je buiten de deur. Wel zo prettig. Prediker zegt: *'Wie veel wijsheid heeft, heeft veel verdriet. En wie kennis vermeerdert, vermeerdert smart'*. In de diepte durven kijken – dan verdwijnt de onschuld van het leven, je voelt de pijn.

Prediker kiest voor dat laatste. De diepte in. En juist daarin komt hij dichtbij.

Slot **dia**

Tenslotte. Heeft het leven zin? Prediker zegt geen ja of nee. Hij laat de vraag hangen. Zijn preek kent geen oplossing. Ook deze preek die jullie nu horen komt niet met een antwoord, een oplossing. Laat de vraag maar even staan. Maak je er niet te snel van af. Het is een vraag om doorheen te kruipen. Niet dicht te smeren met makkelijke antwoorden en goedkope oplossingen. Prediker met zijn vragen heb je nodig. Nodig in de werkelijkheid van nu, in dat leven van ons, oneerlijk, chaotisch, soms zo zinloos. Ga es dieper kijken. Niet als leuk tijdverdrijf, maar bloedserius. Waar gaat het nou echt om in je leven?

Iemand zei: *'Wie bang is voor de vragen van de Prediker, weet nog niet over welke dingen we het in het geloof eigenlijk hebben'*.

Een cliffhanger. In de lijn van Prediker. Denk er maar over na.

Amen